

Jubileji

OB VISOKEM ŽIVLJENJSKEM JUBILEJU PRIM. DR. PAVLE JERINA-LAH

Zora Konjajev

Prim. dr. Pavla Jerina-Lah je 17. februarja 2005 praznovala 90 let izjemnega in vznemirljivega življenja.

Rodila se je v Borovnici, se šolala na Vrhniki, v Ljubljani in Zagrebu, kjer je leta 1940 diplomirala na medicinski fakulteti. Po obveznem stažu ni dobila zaposlitve, kot tedaj večina mladih zdravnikov, in je volontirala na Kirurgičnem oddelku Bolnišnice v Ljubljani pri prof. dr. Božidarju Lavriču, dokler ni leta 1943 odšla v partizane. Njeno delo v OF se je začelo leta 1941, ko je po navodilu Zdravniškega matičnega odbora zbiral zdravila in sanitetni material in tajno zdravila aktiviste, ilegalce in ranjene partizane. Dvakrat so jo zaprli Italijani, tretjič domobranci. Četrta aretacija se je srečno izognila z odhodom iz Ljubljane. Pridružila se je dr. Franji Bojc v partizanski bolnišnici v Ribnici in v nemški ofenzivi novembra leta 1943 spremljala ranjence ob evakuaciji bolnišnice na Travno goro. Tam

so Nemci obe zdravnici zajeli, najtežje ranjence pobili in dr. Pavlo in dr. Franjo odpeljali na Reko, od tam pa v Trst in v Ljubljano. Toda obema je uspelo pobegniti z vlaka in po nalogu OF oditi na Primorsko. Njena naloga je bila zgraditi in voditi konspirativni partizanski bolnišnici. Od leta 1943 do osvoboditve je Pavla delala v bolnišnici, ki je po njej dobila ime »Pavla«. Sestavljale so jo številne zgradbe, skrite v Trnovskem gozdu. V današnjih časih se opis vsega dela, ki ga je dr. Pavla opravljala kot zdravica in upravnica bolnišnice, komajda zdi resničen. Odgovorna je bila pravzaprav za vse: za prihod in prenos ranjencev iz Mrzle Rupe preko prepadnih sten, preko Idrije in po vodi, da bi zabrisali pot slednim psom; odgovorna je bila za namestitev ranjencev, za prehrano, varnost, zdravje in v primeru evakuacije za njihovo varno skrivališče. Kako dosledno in uspešno je osebje bolnišnice »Pavla« skrbelo za konspiracijo, govorijo podatki. Nemci so med številnimi vpadi v bližino bolnišnice od 1600 zdravljenih našli namreč samo 9 ranjencev in jih pobili. Zdravje ranjencev je bilo odvisno od Pavlinega znanja kirurgije. K sreči je dr. Pavla opravila večletno kirurško specializacijo, kar ji je pomagalo pri najzahtevnejših kirurških posegih. Skrbno je vodila zdravstveno dokumentacijo, popise bolezni in operacijske protokole. Ti dragoceni dokumenti so danes ohranjeni v muzejski zbirki. Morda se bodo v daljni prihodnosti zdravniki, zgodovinarji ali romanopisci čudili, ko bodo listali po porumenelih pisnih

dokumentih in občudovali Pavlino neuklonljivo voljo, neizmerno požrtvovalnost in veliko skrb za ranjence. Čudili se bodo njeni iznajdljivosti in smislu za učinkovito improvizacijo, ki je npr. omogočila prvo transfuzijo krvi, ki je ranjencu rešila življenje, kljub pomanjkanju testov za določanje krvnih skupin.

V avgustu leta 1944 je dr. Pavla pripravila 50 najhujših ranjencev in invalidov za nevaren transport iz Primorske na Notranjsko in jih del poti spremljala. Cilj transporta je bilo letališče Nadlesk, od koder so odleteli z zavezniškimi letali v italijansko bolnišnico v Bariju.

Delovanje bolnišnice in življenje v njej je dr. Pavla s sodelavci popisala v knjigi »Partizanska bolnišnica Pavla v Trnovskem gozdu«.

Po osvoboditvi je krajši čas vodila Bolnišnico Postojna, ki je sprejemala ranjence iz bojev za Gorico in Trst. Po vrnitvi v Ljubljano je nadaljevala specializacijo kirurgije, a jo je prekinila zaradi nove zadolžitve. Imenovana je bila za vodjo Transfuzijskega zavoda v Ljubljani. Leta 1948 jo je pot popeljala v Beograd, kjer je opravila specialistični izpit iz kirurgije. Dokončno se je poslovila od kirurgije leta 1951, ko je prevzela vodstvo Zavoda za transfuzijo krvi SR Srbije. Pri tej novi zadolžitvi so se spet izrazile njene izredne organizacijske sposobnosti, nesebično razdajanje poklicu in neverjetna energija, s katero je utirala pot novi medicinski panogi. Spodbujala je ustanavljanje transfuzijskih ustanov v tedanji državi, organizirala pouk osebja, s hematologi ustanovila hematološko-transfuzijsko sekcijo in napisala več kot 60 strokovnih člankov ter sodelovala tudi pri pisanju knjige »Transfuzija krvi«. Uspelo ji je, da prostovoljci brezplačno darujejo kri, kar postane v celotni državi odmevna in učinkovita humanitarna dejavnost. Pod njenim vodstvom so transfuzijski zavodi dosegli evropsko raven pri pripravi konzervirane krvi in krvnih pripravkov, v liofilizaciji in nadomestkih plazme in uvedbi imuno-hematoloških preiskav. Izpeljala je tudi liofilizacijo ženskega mleka, ki je kot najodličnejša hrana nedonošenčkov v centru UNICEF-a na Pediatrični kliniki v Ljubljani že leta 1954 zmanjšala umrljivost nedonošenčkov. Ni podatkov, da bi kjerkoli po svetu na podoben način prehranjevali nedonošenčke.

Po upokojitvi leta 1969 ni odnehala z delom. Svojo veliko energijo je usmerjala v različne strokovne in družbene organizacije; med pomembnimi je njeno predsedovanje Fakultetnemu svetu Medicinske fakultete v Ljubljani. Najodmevnejše je bilo njeno delo v Sekciji za partizansko zdravstvo SZD. Z dr. Boženo Grosmanovo je uredila seznam zdravnikov, medicincev in bolničarjev v knjigi »Gradivo o slovenski partizanski saniteti«. Sodelovala je pri zbiranju in objavi dokumentov v »Zbornikih dokumentov in podatkov sanitetne službe v NOB v Sloveniji«. Kot dolgoletna predsednica Sekcije za partizansko zdravstvo je omogočila, da vedenje o delovanju partizanske sanitete ni zamrlo in da danes stojijo v Trnovskem gozdu in drugod številna spominske obeležja in so o tej dejavnosti objavljeni številni članki. Njena osebnost in njeno delo sta bila deležna številnih priznanj in visokih vojaških in državnih odlikovanj in častnega članstva v strokovnih in partizanskih združenjih ter krajih Idrija in Logatec.

Ob misli na izjemno partizansko zdravnico dr. Pavlo in na njeno delo se nam obudi tudi spomin na zdravnice in medicinke, mnoge že pokojne, ki so v izrednih razmerah partizanskega vojskovanja opravljale podobne zahtevne naloge zdravnic in upravic postojank v Kočevskem Rogu in Snežniku.

Dr. Pavla je v visoki starosti našla nov dom na Primorskem in se umaknila v svoj svet. Ob njenem prazniku ji želimo, da bi spomini na njeno mlada, huda, a vendarle srečna leta in na njeno humano, uspešno dejavnost ostali živi in jo neskalski spremljali v njeni tihi samoti.